

Polska, Rosja i Białoruś latem 2005

Jeszcze nie przygaś entuzjazm po zwycięstwie Pomarańczowej Rewolucji na Ukrainie a już wiosną i latem byliśmy świadkami kilku incydentów w stosunkach Polski z Rosją i Białorusią. Tego, że ani Putin ani Łukaszenka nie będą czekać z założonymi rękami aż ich poddani zorganizują kolejną kolorową rewolucję w krainie post-sowieckiej można się było spodziewać. I pewnie nieprzypadkowo dostało się tutaj i Polakom, których niewybredna propaganda na Białorusi i w Rosji odmalowuje jako główne narzędzie w amerykańskiej konspiracji wymierzonej w te kraje.

Prezydent Putin, podobno obrażony również na Polaków za afront jakim była katastrofa jego zaangażowania w wybory prezydenckie na Ukrainie, nie przepuszcza okazji, by odegrać się. Zanakomita do tego okazją były majowe uroczyste obchody zwycięstwa nad faszyzmem. Wbrew wielu sceptycznym głosom w Polsce Prezydent Kwaśniewski do Moskwy pojechał i wylądował na trybunie honorowej gdzieś w tylnych rzędach, wśród gości pomniejszej wagi. Do tego Putin z ostentacyjną wylewnością przyjął gen. Jaruzelskiego (ostatniego komunistycznego przywódcę Polski) pokazując tym samym jakich Polaków Kreml ceni, co zgadzało się z jego wypowiedziami w czasie obchodów, określającymi upadek ZSRR jako nieszczęście.

Spostponowanie Kwaśniewskiego można było jeszcze odczytać jako swoistą karę wymierzoną mu przez Kreml za osobiste zaangażowanie w wydarzenia w Kijowie. Kiedy jednak Putin w swoim przemówieniu całkowite pominął rolę Polski i Polaków w walce z hitlerowskimi Niemcami (dziękując równocześnie niemieckim i włoskim antyfaszystom) to był to ewidentny afront wobec Polski i Polaków.

Następną okazją do okazania Polakom i Litwinom niełaski Kremla były uroczyste

obchody jubileuszowe w Kaliningradzie (obchodzono rocznicę założenia Królewca). Tych najbliższych sąsiadów enklawy kaliningradzkiej, którzy dzielili też z Królewcem wiele wieków wspólnej historii nie zaproszono, przybyli natomiast zaproszeni Chirac i Schröder. Litewski komentator pocieszał zresztą pominiętą stronę, że powinni się cieszyć z tego, że nie uczestniczyli w tym zjeździe Titaniców (jak wiadomo żadnemu z tych przywódców nie wiedzie się ostatnio na własnym podwórku).

Bardziej absurdalny był następny incydent, kiedy to Putin gwałtownie zareagował na pobicie przez chuliganów dzieci rosyjskich dyplomatów w Warszawie: określił je jako agresję ze strony polskiej, dokonaną na fali rzekomych nastrojów antyrosyjskich panujących w Polsce. Prezydent zażądał nawet oficjalnych przeprosin ze strony polskiej. Reakcję Kremla komentowano na ogół jako kuriozalnie gwałtowną. Wkrótce nastąpiła seria pobić, przez tzw. nieznanych sprawców, polskich dyplomatów i dziennikarza w Moskwie. Władze rosyjskie zrzucały winę na miejscowych chuliganów.

Incydenty te nie miały w gruncie rzeczy zbyt wielkiego znaczenia, stanowiły swego rodzaju kremlowskie prztyczki w nos z zemsty za pomarańczowe upokorzenie w Kijowie. Reagując na te afronty powinni jednak Polacy uważać. Eksperci ostrzegają, że jednym z motywów tych posunięć rosyjskich może być chęć sprowokowania Polaków do ostrych wystąpień antyrosyjskich, co niewątpliwie zaszkodziłoby im ogromnie w opinii Zachodu. Tarcia te nie wpłynęły też wcale na rosyjską opinię publiczną, która zapewne trafnie odczytała je jako kremlowskie gry polityczne i nie przywiązuje do nich specjalnej wagi, nadal postrzegając Polaków jako przyjazny naród.

Gorzej być może przedstawia się sprawa na Białorusi, gdzie wszechobecna propaganda

rzuca gromy na przewrotnych „polskich panów”, działających rzekomo na zlecenie i za pieniądze USA. Reżim Łukaszenki zastosował represje wobec demokratycznie wybranych działaczy Związku Polaków na Białorusi usiłując zastąpić ich posłusznymi Polakami. W pierwszym rządzie akcja ta umotywowana jest chęcią zlikwidowania i podporządkowania sobie organizacji jako takiej – reżim nie toleruje po prostu jakiegokolwiek niezależności. Związkowi Polaków na Białorusi propaganda przypisuje przy okazji rolę piątej kolumny wrogiego Zachodu.

Niestety, sprytna zagrywka Łukaszenki pozostawia mniejszość polską na Białorusi w niewdzięcznej roli swego rodzaju zakładników reżimu i obnaża bezradność strony polskiej w tym konflikcie. Dotychczasowe sankcje krajów Unii nie odniosły specjalnego skutku i nie wygląda na to, że można tu wiele zdziałać dla obrony niezależności Związku Polaków na Białorusi. Doraźnie można jedynie występować w obronie poszczególnych działaczy i udzielić im schronienia w Polsce. Długofalowo Polska może liczyć z kolei na wsparcie Unii Europejskiej, która już skrytykowała represje. Pozostaje jeszcze najlepsza broń w walce z reżimem Łukaszenki: wspieranie wolnego przepływu informacji np wolnego radia białoruskiego, które nadawało już kiedyś z Polski lecz upadło z braku funduszy i które – z pomocą Polski, UE i USA – powinno wreszcie zacząć ponownie nadawać. ✎

Polen, Ryssland och Vitryssland, sommaren 2005

Än har inte entusiasmen efter den orange revolutionen i Ukraina lagt sig och redan under våren och sommaren fick vi bevittna ett par incidenter i Polens relationer till Ryssland och Vitryssland. Att varken Putin eller Lukasjenka tänker sitta med korslagda armar och vänta på att deras undersåtar ska organisera nästa färgglada revolution i det postsovjjetiska landet var väntat. Och säkert är det ingen tillfällighet att även polackerna har fått se på annat. Deras anspråkslösa propaganda i Vitryssland och Ryssland framställs som det huvudsakliga verktyget i USA:s konspiration mot dessa länder.

President Putin, som även lär vara sur på polackerna för den nesa hans katastrofala engagemang i presidentvalen i Ukraina innebar, försitter inte ett tillfälle att ge igen. Hägtidlighållandet i maj av segern över fascismen var ett utmärkt tillfälle. Trots många skeptiska röster i Polen åkte president Kwasniewski till Moskva, och hamnade bland mindre viktiga gäster någonstans i de bakersta raderna på hederstribunen. Dessutom tog Putin emot general Jaruzelski (Polen sista kommunistiska ledare) med översvallande hjärtlighet och visade därmed vad för slags polacker Kreml värdesätter, vilket överensstämde med hans uttalanden under högtidlighållandet, i vilka han kallade Sovjets sammanbrott för olyckligt.

Ringaktandet av Kwasniewski kan man också tolka som ett särskilt straff från

Kreml för hans personliga engagemang i händelserna i Kiev. Men när Putin i sitt tal fullständigt utelämnade Polens och polackernas roll i kampen mot nazisterna (medan han samtidigt tackade de tyska och italienska antifascisterna) var det en flagrant skymf mot Polen och polackerna.

Nästa tillfälle att visa polacker och litauer Kremls missnöje var det högtidliga jubileumsfirandet i Kaliningrad (man firade årsdagen av Königsbergs grundande). Enklavens närmaste grannar, som delat många sekler av gemensam historia med Königsberg, var inte inbjudna, vilket däremot Chirac och Schröder var. En litauisk kommentator tröstade de förfärdelade parterna med att de borde vara glada över att inte behöva befinna sig bland de sjunkande skeppen (det går som bekant inte så bra för någon av dessa ledare på hemmaplan).

Nästa incident var mer absurd. Putin reagerade våldsamt på att barn till ryska diplomater i Warszawa hade misshandlats av huliganer: han kallade det för en polsk aggressionshandling som begåtts under inflytande av påstådda antiryska stämningar i Polen. Presidenten krävde till och med en officiellt ursäkt från den polska sidan. Kremls reaktion kommenterades i allmänhet som ovanligt stark. Strax därpå misshandlades polska diplomater och en polsk journalist i Moskva, av så kallade okända gärningsmän. De ryska makthavarna lade skulden på lokala huliganer.

Dessa incidenter har i grund och botten inte haft någon större betydelse. De har varit ett slags näsknäpp som hämnd för den orange förödmjukelsen i Kiev. Men polacker bär dock vara försiktiga med sina reaktioner på dessa skymfer. Experter varnar att ett av motiven för de ryska utspelen kan vara ett försök att provocera polackerna till skarpa antiryska uttalandet, vilket tvek-

löst skulle skada deras goda anseende i Väst. Motsättningarna har heller inte påverkat den ryska allmänna opinionen som säkert med rätta har tolkat dem som ett politiskt spel från Kremls sida och fäster ingen vikt vid dem, utan ser fortfarande på Polen som en vänskapligt sinnad nation.

Värre ser det kanske ut i Vitryssland, där den allestädes närvarande propagandan far ut mot dessa lömska ”polska herrar” som påstås agera för USA:s räkning. Lukasjenkas regim har tillgripit repressalier mot demokratisk valda aktivister i Polackers förening i Vitryssland och försökt byta ut dem mot lydiga polacker. I första hand är aktionen ett försök att avskaffa eller underordna sig organisationen som sådan – regimen tolererar helt enkelt inget som helst oberoende. Propagandan i Vitryssland tillskriver samtidigt Polackers förening rollen som det fiendliga Västs femtekolonnare.

Tyvär försätter Lukasjenkas tilltag den polska minoriteten i Vitryssland i den otacksamma rollen som ett slags regimens gisslan och blottar den polska sidans hjälpläshet i denna konflikt. EU:s sanktioner hittills har inte fått någon särskild effekt och det verkar inte som att det går att göra så mycket för Polackers förenings oberoende i Vitryssland. Man kan endast provisoriskt rycka ut till enskilda aktivisters försvar och ge dem skydd i Polen. På lång sikt kan Polen å sin sida räkna med stöd från EU som redan har kritiserat repressalierna. Det främsta vapnet i kampen mot Lukasjenkas regim återstår: att stödja ett fritt informationsflöde, t ex. den fria vitryska radion som tidigare sände från Polen men gick omkull på grund av finansiella problem. Med hjälp från Polen, EU och USA borde den äntligen börja med sina sändningar igen. ✎

